

When the "Father" Enters, When the "Father" Leaves: The Dual Encounter with Hashem in מנחם אב סוף חודש מנחם אב, תשע"ה

(1) ישעיה – פרק טו, פסוק כג

וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ, וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ; יָבֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר ד'.

(2) חתם סופר על התורה – פרשת מסעי, עמ' קסד¹ (ר' משה סופר זצ"ל)

"וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ" אולי רמז על חודש אב, דבירושלמי סוף מס' תענית דאחר ט' באב מתחיל חודש אחר, ונ"ל משו"ה נהגין לקרוא לו שם חודש מנח"ם, והיינו "חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ" החדש שמתחדש בחדשו היינו מנחם, ואותו שבת שבשבווע שאחר ט' באב מיד, והיינו "שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ" שהוא שבת נחמו, "יָבֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת" בהר בית ה' בראש ההרים בב"א [תקב"ץ].

(3) ויקרא (קדושים) – פרק יט, פסוק ג

אִישׁ אָמֵוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם.

(4) רש"י (שם)

אמו ואביו תיראו - כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים.

(5) מסכת תענית - פרק ד, משנה ו [דף כו:]

...משנכנס אב ממעטין בשמחה

(6) איכה – פרק א, פסוק טו

סָלָה כָּל אֲבִירֵי אֲדָנָי בְּקִרְבֵי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשִׁפְרַי בְּחוּרֵי גֵת דָּרָךְ אֲדָנָי לְבַתּוּלַת בֵּית יְהוּדָה.

7) Torah Perspectives (Rav Mordechai Gifter) pg 106² – "When referring to Tishah B'Av the Prophet Jeremiah calls the day moed, a word that usually refers to a festival. The Telshe Rav, Horav Reb Avraham Yitzchak Bloch, explains that the word moed is derived from the word vaad (ועד), appointment. It is a time of appointment of Hashem with the world, when His greatness is manifested. This greatness can be seen from two aspects: through the miracles of redemption, joy and happiness – the exodus from Egypt; or through destruction, pain and sorrow – the exodus from Jerusalem, a destruction so great that it could only have been administered by Divine plan..."

(8) דברים (עקב) - פרק ח, פסוק ה

וַיִּדְעֶתָ עִם לְבָבְךָ כִּי כָאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ד' אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ.

(9) של"ה הקדוש – פרשת בלק, חלק תורה אור

דע, כי אין רע יורד מלמעלה לאומה ישראלית כי בנים הם לה', ואף שחרה אף ה' בהם בחורבנות המקדשות וחורבן ישראל וגלותם בין האומות, הכל הוא לטובתם, וכאשר ייסר איש את בנו ה' מייסרנו, והכל לטובתנו...

(10) מסכת קידושין דף לב.

אמר רב יצחק בר שילא אמר רב מתנה אמר רב חסדא: האב שמחל על כבודו - כבודו מחול...

(11) מסכת קידושין דף לב:

מלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול, שנאמר "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) שתהא אימתו עליך.

¹ ועי' בהגהות שו"ע אר"ח ס"י תקנא

² The essay is titled A Path Through the Ashes; see also pg 97 in the essay On War and Mobilization

12) נחל קדומים – פרשת דברים, פרק א, פסוק לא (ר' חיים יוסף דוד אזולאי [חיד"א] זצ"ל)
 "אֲשֶׁר נִשְׁאַף ה' אֶלְקִיד" פ"י רבינו אפרים ז"ל "אֲשֶׁר נִשְׁאַף" שמחל עונותיך כמו "אִם תִּשָּׂא חֲטָאתֶם" (שמות לב, לב) עכ"ד. ולפי"ז א"ש מ"ש "כִּפְאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת בְּנוֹ" כביכול, דאב שמחל על כבודו כבודו מחול.

13) בני יששכר - מאמרי חודש תמוז-אב, מאמר ד³ (ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע)
 ומעתה בין תבין את אשר לפניך אם בעל נפש אתה, יום ט"ו באב הוא התחלת הארה מן ימי המשפט... שהוא יום הנועד ארבעים ימים קודם יצירת הוולד... שמכריזין בת פלוני לפלוני...

14) רשומים בשמך – עמ' קצז⁴ (ר' יצחק שלמה אונגר זצ"ל [גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב])
 שמעתי מאבי הק' [הגאון רבי אברהם צבי אונגר הי"ד, אבד"ק קאפוואר] זי"ע, ד"חמשה עשר באב" (=928) עולה מספר "כתיבה וחתימה טובה", חושבנא דדין כחושבנא דדין.

15) נפלאות היהודי⁵ – עמ' פה (ר' יעקב יצחק מפרשיסחא זי"ע)
 עוד אמר לי בשם זקינו הרה"ק היהודי זצלה"ה מה שאחז"ל במס' תענית לא היו ימים טובים לישראל כתמשה עשר באב וכיוה"כ. בשלמא יוה"כ הוא משום מחילת עונות. אלא תמשה עשר באב מה הוא? יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה ופי' התוס' היינו יו"ט. ופי' התוס' הוא תמוה לעין כל. ואמר הרה"ק היהודי זצלה"ה דכוונת התוס' ליישב דלכאורה קשה מאי מדמה הגמ' ט"ו באב ליוה"כ? יוה"כ הוא יו"ט מטעם מתילת העונות, וט"ו באב הוא מטעם אחר - יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה? ונראה דבחדא מחתא מחתינהו וזהו פי' התוס' "היינו יו"ט" דגם בט"ו באב הוי היר"ט עצמו כיוה"כ, דהנושא אשה מוחלין לו כל עונותיו⁶, א"כ יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה היינו היר"ט בעצמו כמו יוה"כ והבן.

16) תורת אבות – נחמו, עמ' קיט [בשם הס"ק מסלונים זי"ע, בעל "יסוד העבודה"]
 חטאו בכפלים⁷ ולקו בכפלים⁸ וכו'. משל לבן מלך שסרח על אביו המלך, וכעס עליו במדה כפולה ממה שהי' כעס על אחר. אולם כשמתחרט אח"כ ושב אל אביו, אזי גם ההתקרבות כפולה מאשר אצל אחר, והנחמה בכפלים. ועי"ז נאמר נחמו נחמו עמי.

17) משלי – פרק ג, פסוק יא (ע"פ הס"ק מסלונים, בעל "יסוד העבודה"¹⁰)
 מוסר ד' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו.

18) ישעיה – פרק מ, פסוק כו (סיום הפטרה לשבת נחמו, ע"פ האדמו"ר מטשורטקוב זי"ע)
 שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אונים ואמץ פח איש לא נעדר.

19) בראשית (לך לך) – פרק טו, פסוק ה
 ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו זה יהיה זרעך.

20) מסכת יומא – פרק ה, משנה ט (ע"פ ר' שלום מבעלז זי"ע¹¹)
 ...אמר רבי עקיבא אשויכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין, מי מטהר אתכם? אביכם שבשמים שנאמר (יחזקאל ל"ו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם...

21) רבי אריה היה אומר¹² – סוף הספר – מפי השמועה, עמ' רפד (ר' ארי' לוי זצ"ל)
 "רחמנו – כרחם אב על בנים" (מתוך תפלה ל"ימים נוראים"). וכי זקוק הקב"ה לדימויי רחמים מהאב? אלא כשם שרחמנו של האב על בניו הינם טבעיים אף גלויים ומובנים לכל – כן מבקשים אנו שחסדיו של הקב"ה עמנו לא יהיו נסתרים בלבד, אלא גלויים, נראים ומוחשיים.

³ מאמר "בתולה במחול"

⁴ אשדוד, תשס"ו

⁵ ספרי היהודי הקדוש מפרשיסחא ובניו הק' – מהדורה חדשה עם מפתחות, שנת תשנ"ב

⁶ עיין ירושלמי ביכורים ג, ג

⁷ איכה א: ח - חטא חטאה ירושלים על כן לנידה היתה כל מכבדיה הזיליה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחר.

⁸ ישעיה מ: ב - דברו עלי לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה מיד ד' כפלים בכלי חטאתיה.

⁹ מדרש איכה רבה – סוף פרשה א

¹⁰ עיין נתיבות שלום – קונטרס נתיבי חינוך, פתיחה, עמ' יא

¹¹ עיין בספר בר יוחאי לשיטתו, עמ' נו

¹² על פרקי אבות